

ІНВЕСТИЦІЇ ТА ОБСЯГ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА (ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА)

Розглядається структура формування інвестицій та їх вплив на виробництво валового національного продукту. Досліджуються можливості реалізації інвестиційних проектів за допомогою бізнесу, держави та іноземних капіталовкладень. Проаналізовано виробництво валового національного продукту в Україні на основі сучасних економічних підходів.

It is considered the structure of investments and their impact on the production of gross domestic product. It is examined the feasibility of investment projects by the instrumentality of business, state and foreign investment. It is analyzed the production of gross national product in Ukraine on basis of modern economic approaches.

Ключові слова: валові внутрішні інвестиції, валовий національний продукт, сукупні витрати та доходи, амортизація, збереження.

Key words: gross national investments, gross national product, aggregate spending and income, depreciation, maintenance.

Інвестиції відіграють важливе значення для економічного зростання країни. Вони є складовою частиною рівняння макроекономічної рівноваги і, отже, впливають на обсяг національного виробництва (ВВП). У даній праці будуть розглянуті теоретичні та практичні питання формування інвестицій та їх вплив на економічні процеси в державі.

Інвестиції — це вкладення коштів у виробництво та накопичення засобів виробництва з метою збільшення виробництва товарів і послуг (пропозиції) для збільшення прибутку. Обсяг інвестицій у країні залежить і складається з [1]:

— інвестиційних кредитів комерційних банків та інших фінансових інститутів, що мають на своїх рахунках заощадження суб'єктів господарювання (I_F);

— власних коштів підприємців і приватних компаній (I_g);

— власних коштів державних підприємств (I_G);

— кредитів або дотацій уряду (I_{GF});

— інвестицій іноземного капіталу (I_X).

Тому можна записати: $I = I_F + I_g + I_G + I_{GF} + I_X$.

Обсяг інвестиційних кредитів фінансових інститутів залежить від:

1) збережень населення на рахунках фінансових інститутів (S_C);

2) збережень приватних компаній на рахунках банків (S_g);

3) збережень державних підприємств на рахунках банків (S_G);

4) власних збережень банків (S_{SF});

5) кредитів (позик) центрального банку фінансовим інститутам (K_G).

Тоді: $I_F = S_C + S_g + S_G + S_{SF} + K_G$. Збільшення або зменшення грошових коштів за якимось з показників — це відповідно збільшення або зменшення можливостей фінансових інститутів у наданні інвестиційних кредитів, але при цьому зазначимо, що, крім інвестиційних кредитів, фінансові інститути надають і споживчі кредити (для купівлі товарів і послуг населенням та короткострокові кредити бізнесу з метою забезпечення поточної діяльності). При стабільності в економіці у складі грошових коштів фінансових інститутів значно переважають заощадження населення та приватних компаній. При нестабільній економіці, переважають кредити центрального банку та власні заощадження фінансових інститутів.

Кошти "на руках" у домогосподарств і касах підприємств є заощадженнями, але в якійсь частині також можуть бути інвестовані у виробництво.

Кредити або дотації уряду спрямовуються на задоволення суспільних потреб. Інфраструктура держави (дороги, мости, громадський транспорт, аеропорти, комунальне господарство і т. д.) вимагає постійного догляду і розвитку для вирішення завдань економічного зростання. Державні підприємства також можуть свої кошти інвестувати в розвиток виробництва.

Іноземні інвестиції залучаються в країну з метою впровадження сучасних технологій, виробництва нових

Таблиця 1. Валовий внутрішній продукт за категоріями кінцевого використання (у фактичних цінах, млн грн.)

Валовий внутрішній продукт	913345
Кінцеві споживчі витрати, в тому числі	772826
домашніх господарств	581733
некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства	7079
сектора загального державного управління, в тому числі	184014
індивідуальні споживчі витрати	120213
колективні споживчі витрати	63801
Валове нагромадження основного капіталу	167644
Зміна запасів матеріальних оборотних коштів	-12274
Придбання за виключенням вибуття цінностей	445
Експорт товарів і послуг	423564
Імпорт товарів і послуг	-438860

видів продукції і ноу-хау для вирішення найважливіших проблем структурної перебудови та отримання нових можливостей в розвитку економіки. Як правило, іноземні інвестиції залучаються при достатньо високому рівні норми прибутковості, тому їх ефективність повинна бути максимальною.

Валовий національний продукт (ВНП) розраховується за сумою всіх доходів і за сумою всіх витрат. ВНП за сукупними витратами (R) розраховується наступним чином [2]: $R = C + I_g + I_G + G + X_n$,

де C — особисті споживчі витрати домогосподарств; I_g — валові приватні внутрішні інвестиції; I_G — валові державні внутрішні інвестиції; G — державні закупівлі товарів і послуг; X_n — чистий експорт або різниця між експортом та імпортом товарів і послуг.

ВНП за сукупними доходами розраховується наступним чином [2]:

$$Y = Y_c + Y_g + Y_G + N + A,$$

де Y_c — доходи домогосподарств; Y_c = зарплата + рентні платежі + процент + дохід від індивідуальних вкладень + дивіденди населенню;

Y_g — доходи підприємств; Y_g = дивіденди бізнесу + нерозподілені прибутки корпорацій;

Y_G — доходи підприємств державного сектора економіки (державні підприємства + частка держави в приватному секторі економіки); Y_G = дивіденди державі + нерозподілені прибутки державних підприємств;

N — податки державі від діяльності підприємств усіх форм власності; N = непрямі податки на бізнес + непрямі податки на державний сектор економіки + податки на прибуток корпорацій + податки на прибуток державних підприємств;

A — амортизаційні відрахування (амортизація) на купівлю інвестиційних товарів, спожитих у процесі виробництва ВНП; A = обсяг спожитого капіталу приватним сектором економіки + обсяг спожитого капіталу державним сектором економіки.

Амортизаційні відрахування призначені лише для купівлі інвестиційних товарів і не можуть бути використані на інші цілі (для виплати зарплати, для розрахунків з постачальниками ресурсів і т. д.).

Валові внутрішні інвестиції ($R_1 = I_g + I_G$) включають суму відшкодування основного капіталу ($Y_A = A$), тобто $(I_g + I_G) = (A_g + A_G) = A$, або $R_1 = Y_A$. Інвестиції також можуть зростати на суму приросту капіталу ($I_{ng} + I_{nG}$) за рахунок прибутку суб'єктів господарювання: $I = (I_g + I_G)$

$$= (A_g + A_G) + (I_{ng} + I_{nG}) = A + I_n.$$

$(A + I_n)$ — це планові можливості в інвестуванні економіки, але інвестиційні проекти можуть реалізовуватись і за рахунок кредитних ресурсів приватного і державного секторів економіки та запозичень за кордоном. Тому можна записати:

$$I = (I_g + I_G) + I_F + I_{GF} + I_X$$

$$= (A_g + A_G) + (I_{ng} + I_{nG}) + I_F + I_{GF} + I_X$$

$$= A + I_n + I_F + I_{GF} + I_X.$$

Слід зазначити, що у будь-якій економічній системі є суб'єкти господарювання, амортизаційні відрахування яких протягом року

використовуються не повністю, тобто $(A_g + A_G) > (I_g + I_G)$, або $(A_g + A_G) - (I_g + I_G) = \Delta A$, це необхідно враховувати при статистичному обліку. Вилучення з економіки грошових коштів у вигляді невикористаних амортизаційних відрахувань ΔA зменшує витрати економіки на $\Delta A \times V$. У реальному житті не використані протягом року амортизаційні відрахування або знаходяться на рахунках фінансових інститутів у вигляді заощаджень і використовуються останніми для фінансування інших суб'єктів господарювання, або використовуються для фінансування підприємствами своєї поточної господарської діяльності.

Якщо $I > A$, то економіка країни знаходиться в стані росту; якщо $I = A$, то економіка країни знаходиться в застійному стані (стабільна рівновага); при $I < A$, тобто коли валові внутрішні інвестиції менші, ніж амортизація, економіка перебуває в стадії стагнації або зниження ділової активності.

Слід також підкреслити, що інвестиції повинні здійснюватися, в першу чергу, за рахунок амортизації і якщо амортизаційних відрахувань недостатньо, тоді інвестиції (приріст інвестицій) проводяться за рахунок прибутку та використання збережень інших суб'єктів господарювання.

Обсяг державних інвестицій I_G залежить від можливостей держави і визначається нею.

Обсяг інвестицій іноземного капіталу залежить від: — законодавчої бази в країні, особливо у сфері оподаткування;

- економічної і політичної ситуації в країні;
- стану фінансової системи;
- рівня розвитку ринкової інфраструктури.

На рівні державної політики, спрямованої на залучення іноземного капіталу, необхідне розуміння того, що іноземні інвестори розраховують величину ризику в країні для визначення премії (доходу у відсотках) за ризик. Чим вище премія, тим вище процентна ставка (ставка дисконтування) майбутніх грошових прибутків і тим нижче їх поточна вартість і, отже, інвестиційна привабливість країни. Експертна оцінка страхового ризику проводиться за такими напрямками [3]:

- 1) ризик з точки зору активів враховує можливість політики націоналізації і експропріації; можливості залучення фінансових ресурсів у країні; гарантії прав патентів, ліцензій і контрактів;
- 2) ризик з точки зору підприємницького клімату вра-

ховує політичну стабільність, ставлення громадськості до іноземних інвестицій, законодавство, що регулює права власності; обстановку в регіоні, правове регулювання в цілому, державне втручання в управління підприємством, поширеність негативного ставлення до приватного сектора, наявність і вартість робочої сили, взаємини з сусідніми державами, вплив профспілок та їх ставлення до іноземних інвестицій, протекціонізм у відношенні до місцевих підприємств;

3) фінансовий ризик враховує конвертованість національної валюти, стабільність національної валюти, обмежувальні заходи по відношенню до руху капіталу і товарів, регулювання цін, масштаби економіки і місткість ринку, можливість доступу на ринок країн ЄЕС, тенденції в економіці, негативний вплив державних боргових зобов'язань, ставки оподаткування, рівень інфляції, місцеві потреби в іноземній валюті.

Іноземні інвестори вкладають свої кошти в країни з найменшим або помірним інвестиційним ризиком на середньо- і довгостроковий період; в країни з більш високим ризиком кошти можуть вкладатися на короткотерміновий період під значно вищу процентну ставку.

Обсяг інвестування бізнесу залежить від амортизаційних відрахувань на відновлення свого капіталу, нерозподілених прибутків та можливостей в залученні збережень населення та суб'єктів господарування на рахунках фінансових інститутів.

Проаналізуємо економічну ситуацію в Україні на основі даних Держкомстату України (показників роботи економіки України в 2009 році) [5].

Валовий внутрішній продукт по сукупним витратам в економіці визначається за формулою (кейнсіанський підхід) [4]: $R = C + I_g + G + X_E - X_i$. Виходячи з української статистики приймаємо:

1) витрати домогосподарств на кінцеве споживання дорівнюють:

$$C = 581733 + 7079 = 588812 \text{ млн грн.}$$

У зв'язку з тим, що витрати некомерційних організацій, які обслуговують домашні господарства, не можна віднести ні до державних, ні до комерційних витрат, ми їх віднесли до витрат домогосподарств;

2) валові приватні внутрішні інвестиції, або валове нагромадження основного капіталу: $I_g = 167644$ млн грн.

3) державні закупівлі товарів та послуг дорівнюють:

$$G = 184014 \text{ млн грн.}$$

4) експорт товарів і послуг: 423564 млн грн.

5) імпорт товарів та послуг дорівнює 438860 млн грн. У формулі зі знаком " — ".

Таблиця 2. Виробництво валового внутрішнього продукту (у фактичних цінах, млн грн.)

ВВН	Рік	Випуск	Проміжне споживання	Валова додана вартість	У тому числі			
					оплата праці найманих працівників	інші податки, пов'язані з виробництвом	інші субсид., пов'язані з виробництвом	Валовий прибуток, змішан. дохід
ВВН	2009	2072549	1159204	913345	451343	134842	-19516	346676

Зазначимо, що якщо запаси матеріальних оборотних коштів з від'ємним значенням, то це означає, що вони відносяться до товарно-матеріальних цінностей, які вироблені в попередні роки (до 2009 року), а реалізовані у звітному році, тому ВВП зменшується на суму зменшення запасів матеріальних оборотних коштів (12274 млн грн.). Придбання за виключенням вибуття цінностей в сумі 445 млн грн. необхідно додати для визначення ВВП.

Валовий внутрішній продукт України в 2009 році по сукупним витратам буде дорівнювати:

$$\text{ВВП} = 588812 + 167644 + 184014 + 423564 - 438860 - 12274 + 445 = 913345 \text{ млн грн.}$$

Визначимо ВВП по доходам економіки України в 2009 році. Сукупний дохід визначається за формулою [6]: $Y = Y_c + Y_g + Y_o + N + A$.

Статистичний облік по доходах української звітності не відповідає сучасним стандартам міжнародного обліку, наприклад, у США [4], де облік проводиться по агрегатам кейнсіанського рівняння визначення обсягу національного виробництва по доходах в економіці. Тому аналіз по доходах на основі української звітності якісно зробити неможливо. Доходи домогосподарств прий-

Таблиця 3. Доходи та витрати населення України, млн грн.

	2009 рік
Доходи - всього	894286
у тому числі:	
заробітна плата	365300
прибуток та змішаний дохід	129760
доходи від власності (одержані)	34654
соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	364572
у тому числі:	
- соціальні допомоги	204101
- інші одержані поточні трансферти	32984
- соціальні трансферти в натурі	127487
Витрати та заощадження - всього	894286
у тому числі:	
придбання товарів та послуг	709025
доходи від власності (сплачені)	37831
поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	67053
у тому числі:	
- поточні податки на доходи, майно тощо	45368
- внески на соціальне страхування	11796
- інші поточні трансферти	9889
нагромадження нефінансових активів	10493
приріст фінансових активів	69884
з них:	
- приріст грошових вкладів та заощаджень в цінних паперах	2528
- заощадження в іноземній валюті	75834
- позики, одержані за виключенням погашених (-)	-39172
Наявний дохід	661915
Наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн.	14372,8
Реальний дохід до відповідного періоду 2008 року, в %	90,0

маємо рівними оплаті праці найманих працівників: $Y_c = 45\,1343$ млн грн. Податки на бізнес приймаємо рівними: $N = 134842$ млн грн.

Дана статистика по Україні не виділяє доходи держави, бізнесу та амортизаційні відрахування на відновлення капіталу в економіці, тому вони в сукупності ввійшли в суму "валовий прибуток, змішаний дохід" за вирахуванням субсидії, тобто $Y_g + Y_c + A = 346676 - 19516 = 327160$ млн грн.

Підсумуємо доходи: $ВВП = 45\,1343 + 134842 + 327160 = 913345$ млн грн.

Без врахування фактора зміни збережень протягом 2009 року можна зробити важливий висновок по витратах та доходах домогосподарств. А саме: перевищення витрат над доходами на $C - Y_c = 588812 - 451343 = 137469$ млн грн. говорить про те, що це перевищення компенсувалося або використанням збережень минулих років та (або) за рахунок доходів тіньового сектора економіки.

Українська статистика по сукупним витратам і доходам заслуговує на коментарі. Звітність по розрахунку ВВП по доходах та витратах має наступні недоліки: в доходах ВВП не виділені доходи держави, не розподілені прибутки корпорацій (доходи бізнеса) та амортизаційні відрахування на поновлення використаного капіталу в економіці, що не дає можливості проаналізувати структуру формування інвестицій в Україні; відсутній фактор росту заощаджень. Неможливо проаналізувати фінансування витрат бізнесу та державного сектора економіки: сукупні доходи бізнесу, держави та амортизаційні відрахування на поновлення використаного капіталу в економіці ($Y_g + Y_c + A$) в сумі з податками, пов'язаними з виробництвом, дорівнюють $346676 + 134842 = 481518$ млн грн. (див. табл.2), що явно недостатньо для суми валового нагромадження основного капіталу (інвестицій), витрат на державне управління (див. табл.1) і забезпечення трансфертних платежів (табл.3): $167644 + 184014 + 364572 = 716230$ млн грн. Сукупні доходи бізнеса та держави менше їх сукупних витрат на суму $481518 - 716230 = -234712$ млн грн.

Додатково розглянемо доходи та витрати населення [5].

Із табл. 3 заробітна плата населення дорівнює 365300 млн грн., що не співпадає зі складовою ВВП "оплата праці найманих працівників", що можливо, якщо останнє є доходом домогосподарств; доходи від власності — 34654 млн грн., що на 3177 млн грн. менше ніж сплачені доходи від власності в сумі 37831 млн грн., що нелогічно, оскільки витрати більші, ніж доходи; трансферти населенню (перерозподіляються із державних доходів) 364572 млн грн., або 40,8% від суми доходів, отриманих населенням в 2009 році (пільги всім, незалежно від рівня доходів — це економічно нелогічно).

ВВП України в 2009 році склав 913345 млн грн. Із цієї суми населення отримало у вигляді доходів 894286 млн грн., або 97,9%, інші 2,1% доходи отримано корпоративним бізнесом та державою, але зазначимо, що трансфертні платежі — це також доходи держави, але перерозподілені в доходи населення. Із залишку доходів у сумі 19059 млн грн., скільки вкладено в інвестиційні проекти невідомо. Якщо припустити, що всі доходи бізнесу і держави вкладено в інвестиції, то $167644 -$

$19059 = 148585$ млн грн. — це кошти, або валове нагромадження основного капіталу, які ввійшли у сукупні витрати, але не ввійшли в сукупні доходи згідно даних Держкомстату України.

Українська статистична звітність не відповідає системі національних рахунків та іншим статистичним показникам роботи економіки, які використовуються сьогодні розвиненими країнами на основі сучасних економічних теорій, наприклад США [4], тому в Україні неможливо застосувати нові економічні підходи для якісного аналізу і оцінки економічної ситуації в державі та реалізувати рішення щодо вирішення проблем в економіці. Це підтверджує необхідність змін в обліку обсягу національного виробництва та пропозиції грошей в економіці. Чіткий облік доходів домогосподарств, бізнесу і держави, облік їх витрат і заощаджень — це і є одним з головних завдань державної статистичної звітності.

ВИСНОВКИ

1. Інвестиційні витрати — це кінцева купівля засобів виробництва підприємцями, все будівництво та зміна запасів матеріальних оборотних коштів. Інвестиції формуються за рахунок амортизаційних відрахувань на відновлення використаного капіталу в економіці, нерозподілених прибутків бізнеса, за рахунок використання збережень населення, заохочення іноземного капіталу та залучення кредитів держави.

2. Інвестиції є складовою сукупних витрат, тому впливають на обсяг національного виробництва. Ріст інвестицій призводить до збільшення виробництва споживчих товарів та послуг для населення.

3. Звітність в Україні не відповідає сучасним підходам в економіці, що не дає можливості проаналізувати показники системи національних рахунків. Відсутність в сукупних доходах виділених амортизаційних відрахувань, доходів бізнесу і держави, невідповідність сукупних витрат по агрегатам сукупним доходам може призвести до помилкової економічної політики в державі.

4. Державне управління може бути ефективним лише за наявності у керівництві державою професіоналів. Без знань сучасних теоретичних підходів в економіці неможливо досягти високого рівня життя в суспільстві.

Література:

1. Современная макроэкономика. Веб-страница: Личная страница Сергея Горлова: gorlov.inf.ua.
 2. Горлов-Марченко С.Н., Горлова-Валовик М.С., Горлова-Валовик Н.Г. Новая экономикс. Личная страница Сергея Горлова: gorlov.inf.ua.
 3. Беляев С.Г., Кошкин В.И. Теория и практика антикризисного управления. — М.: ЮНИТИ, 1996.
 4. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ. 2-го изд. — К.: Хагар-Демос, 1993. — 785 с.
 5. Держкомстат України. Веб-сторінка: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
 6. Горлов-Марченко С.Н. Кризисы. Выход: кадры, управление, экономикс. — Кировоград: ПОЛИМЕД-Сервис, 2000. — 370 с.
- Стаття надійшла до редакції 28.02.2011 р.*